

Децентралізація як елемент політики сталого розвитку держави

Феленчак Ю. Б.¹

Опубліковано	Секція	УДК
30.12.2023	Економіка	330.11

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13898734>

Анотація. У статті досліджено децентралізацію як ключовий елемент політики сталого розвитку держави, підкреслюючи її вплив на економічне зростання, соціальну стабільність та екологічну збалансованість. Розглянуто основні форми децентралізації, зокрема політичну, адміністративну, фінансову та економічну, а також їхню роль у формуванні ефективних інституційних структур. Проаналізовано взаємозв'язок між децентралізацією та цілями сталого розвитку, акцентуючи увагу на підвищенні ефективності використання ресурсів, оптимізації управління на місцевому рівні та стимулюванні розвитку малого і середнього бізнесу. Особливу увагу приділено аналізу економічних ефектів децентралізації, які сприяють зміцненню фінансової автономії регіонів та створенню сприятливих умов для їхнього економічного розвитку. Разом з тим, висвітлено основні проблеми та ризики, пов'язані з процесами децентралізації, такі як: нерівномірний розподіл ресурсів, недостатня компетентність місцевих органів влади, ризик корупції та політична нестабільність. На основі проведеного аналізу сформульовано висновки щодо необхідності збалансованого підходу до впровадження децентралізації та розробки комплексних заходів для мінімізації ризиків і забезпечення ефективного функціонування децентралізаційних процесів у контексті сталого розвитку.

Ключові слова: децентралізація, сталий розвиток, економічне зростання, фінансова автономія, управління ресурсами, регіональний розвиток.

Decentralization as an element of the state's sustainable development policy

Annotation. The article examines decentralization as a key element of the state's sustainable development policy, emphasizing its impact on economic growth, social stability, and environmental balance. The main forms of decentralization, in particular political, administrative, financial and economic, as well as their role in the formation of effective institutional structures, are considered. The relationship between decentralization and the goals of sustainable development is analyzed, focusing on increasing the efficiency of resource use, optimizing management at the local level, and stimulating the development of small and medium-sized businesses. Special attention is paid to the analysis of the economic effects of decentralization, which contribute to strengthening the financial autonomy of regions and creating favorable conditions for their economic development. At the same time, the main

---

¹ д.е.н., доцент, Львівський державний університет фізичної культури ім. І. Боберського
<https://orcid.org/0000-0003-0615-3326>

problems and risks associated with decentralization processes are highlighted, such as: uneven distribution of resources, insufficient competence of local authorities, risk of corruption and political instability. Based on the analysis, conclusions were formulated regarding the need for a balanced approach to the implementation of decentralization and the development of comprehensive measures to minimize risks and ensure the effective functioning of decentralization processes in the context of sustainable development.

Key words: decentralization, sustainable development, economic growth, financial autonomy, resource management, regional development.

Вступ

Децентралізація як процес передачі владних повноважень, ресурсів та відповідальності від центральних органів до регіональних та місцевих набуває особливого значення в контексті сучасної політики сталого розвитку. В умовах глобальних економічних, соціальних та екологічних викликів саме децентралізація дозволяє забезпечити більш гнучке та ефективне управління на місцевому рівні, сприяючи гармонізації інтересів держави, регіонів та громадян. Перенесення акценту на місцеві громади та регіони надає їм можливість самостійно визначати пріоритети розвитку, реалізовувати власні стратегії та оптимізувати використання наявних ресурсів. Такий підхід відкриває нові перспективи для економічного зростання, підвищення якості життя населення та зміцнення соціальної згуртованості.

Актуальність дослідження децентралізації в контексті сталого розвитку зумовлена необхідністю пошуку нових підходів до управління державою в умовах складних і динамічних процесів глобалізації. Традиційні централізовані моделі управління часто не в змозі адекватно реагувати на виклики сучасності, що потребує впровадження інноваційних управлінських практик, заснованих на принципах субсидіарності, прозорості та підзвітності. Децентралізація, у цьому сенсі, є не лише інструментом покращення управління, але й механізмом зміцнення демократії, розширення участі громадян у прийнятті рішень та формування більш збалансованої моделі розвитку. Вивчення економічних аспектів децентралізації дозволяє глибше зрозуміти її роль у забезпеченні сталого розвитку та розробити ефективні стратегії для досягнення цілей економічного зростання, соціальної справедливості та екологічної збалансованості. Проблему децентралізації досліджували такі науковці: Горбатюк М., Козенко Р., Кравчук О., Лавриненко Г., Лопушинський І., Любченко Н., Люта О., Матвієнко Л., Пігуль Н., Плющ Р., Пустовіт А., Радченко О., Семко В., Філіппова В. та інші.

Мета статті полягає у дослідженні ключових аспектів децентралізації як елементу політики сталого розвитку держави. У межах цього дослідження передбачається аналіз різних форм децентралізації, оцінка її впливу на економічне зростання та ефективність використання ресурсів, а також виявлення проблем та ризиків, пов'язаних із процесами децентралізації. На основі отриманих результатів планується сформулювати рекомендації щодо подальшого розвитку децентралізаційних процесів для забезпечення сталого та збалансованого розвитку.

Результати

Децентралізація в економічній та суспільній теорії постає як складний багатовимірний процес, спрямований на перенесення повноважень, ресурсів та відповідальності з центрального рівня влади до місцевих органів. У контексті економіки цей процес означає перерозподіл фінансових ресурсів, управлінських функцій та рішень, що забезпечує підвищення ефективності використання ресурсів, стимулює місцевий розвиток та сприяє оптимізації економічних відносин на всіх рівнях [1]. Децентралізація, таким чином, виступає інструментом для більш раціонального розподілу бюджетних

ресурсів, підтримки малого і середнього бізнесу, а також формування сприятливих умов для економічної активності на місцевому рівні.

З точки зору суспільства, децентралізація відображає процес демократизації та розширення можливостей громадян щодо участі в прийнятті рішень. Такі дії дозволяють місцевим громадам та регіональним органам влади більш ефективно реагувати на потреби населення, забезпечуючи прозорість, підзвітність та підвищення якості публічних послуг. У такий спосіб, децентралізація сприяє формуванню соціально орієнтованої економіки, де соціальна справедливість і добробут громади стають пріоритетами державної політики.

В об'єднаному підході економічна та суспільна децентралізація інтегруються, створюючи передумови для сталого розвитку, де економічні інтереси узгоджуються з соціальними потребами та екологічними вимогами. Такий процес сприяє розширенню простору для економічного зростання, підвищенню конкурентоспроможності регіонів та зміцненню національної єдності через посилення ролі місцевих інституцій у загальнодержавному розвитку.

З метою глибшого розуміння децентралізації як складного процесу, варто розглянути її ключові форми та їхні характеристики. Кожна з форм децентралізації має свої особливості та механізми впливу на соціально-економічний розвиток держави, що дозволяє виявити їхню роль у контексті політики сталого розвитку. У Таблиці 1 подано стислий огляд основних форм децентралізації, включаючи політичну, адміністративну, фінансову та економічну, з метою виокремлення їхніх основних переваг і можливих викликів.

Таблиця 1

Ключові форми децентралізації

Форма децентралізації	Характеристика	Основні переваги	Можливі виклики
Політична	Передбачає передачу частини владних повноважень від центральної влади до регіональних і місцевих органів, що включає вибори місцевих рад та підвищення автономії у прийнятті політичних рішень.	Підвищує демократичність, сприяє участі громадян у процесі прийняття рішень, зміцнює місцеве самоврядування.	Може призвести до фрагментації державної влади, нерівномірності політичного впливу та посилення регіональних конфліктів.
Адміністративна	Включає передачу виконавчих та управлінських повноважень місцевим органам, що дозволяє більш ефективно вирішувати локальні проблеми та оптимізувати публічні послуги.	Забезпечує гнучкість в управлінні, підвищує ефективність публічних послуг, стимулює інноваційні рішення на місцевому рівні.	Ризики недостатньої компетентності місцевих органів, складність координації між різними рівнями влади.

Фінансова	Означає перерозподіл фінансових ресурсів та податкових повноважень, надаючи регіонам та громадам можливість самостійно формувати бюджети та фінансувати розвиток.	Сприяє фінансовій автономії, стимулює економічний розвиток, покращує інфраструктуру та якість життя.	Нерівномірний розподіл ресурсів, залежність від центральної влади у випадку недостатнього фінансування.
Економічна	Передбачає розширення економічних повноважень місцевих органів, включаючи управління ресурсами, стимулювання інвестицій та розвиток підприємництва.	Підвищує економічну активність регіонів, сприяє залученню інвестицій, зміцнює місцевий бізнес.	Можливість економічної нерівності між регіонами, ризики надмірної лібералізації та втрати контролю центральної влади.

Сформовано авторами [1-5].

Децентралізація відіграє ключову роль у формуванні ефективних інституційних структур, забезпечуючи розподіл владних повноважень та ресурсів на місцевому рівні. Такий підхід сприяє підвищенню прозорості, гнучкості та підзвітності в управлінні, активізуючи участь місцевих громад у прийнятті рішень. Завдяки децентралізації створюються сприятливі умови для розвитку локальних ініціатив, оптимізації державних послуг та підвищення якості управління на всіх рівнях.

У сучасному світі концепція сталого розвитку набуває дедалі більшого значення, оскільки саме вона закладає фундамент для гармонійного поєднання економічного зростання, соціального добробуту та екологічної відповідальності. Проте, реалізація цієї концепції вимагає не лише стратегічного планування на національному рівні, а й ефективного управління на місцях. У цьому контексті децентралізація виступає ключовим інструментом, який дозволяє адаптувати цілі сталого розвитку до особливостей та потреб окремих регіонів і громад. Такий підхід створює умови для більш раціонального використання ресурсів, залучення громадян до прийняття рішень та забезпечення рівноваги між економічними, соціальними та екологічними інтересами. Далі розглянемо, як децентралізація може стати механізмом забезпечення сталого розвитку, аналізуючи її вплив на різні аспекти цієї концепції.

У контексті забезпечення сталого розвитку, децентралізація виступає одним із ключових механізмів, здатних забезпечити збалансований економічний, соціальний та екологічний розвиток. Концепція сталого розвитку ґрунтується на ідеї гармонізації економічного зростання, соціальної справедливості та збереження довкілля. Такий підхід передбачає, що розвиток держави має відповідати потребам сучасного покоління, не ставлячи під загрозу можливості майбутніх поколінь задовольняти свої потреби. Децентралізація в цьому контексті відіграє роль каталізатора, який дозволяє адаптувати політику сталого розвитку до конкретних регіональних та місцевих умов, сприяючи більш ефективному та раціональному використанню ресурсів.

Взаємозв'язок між децентралізацією та цілями сталого розвитку проявляється через забезпечення участі громад у прийнятті рішень, ефективне управління

природними ресурсами, підвищення економічної активності та забезпечення соціальної стабільності. Децентралізація надає можливість місцевим громадам впливати на процеси, які безпосередньо впливають на їхній добробут, що сприяє формуванню відповідального ставлення до ресурсів і навколишнього середовища. В економічному вимірі, децентралізація стимулює локальне економічне зростання, підтримує інновації та сприяє створенню нових робочих місць. Соціальний аспект децентралізації пов'язаний із забезпеченням соціальної справедливості, рівного доступу до публічних послуг та підвищенням якості життя населення. Екологічний вимір передбачає впровадження екологічно відповідальних практик управління на місцевому рівні, що сприяє збереженню природних ресурсів та зменшенню негативного впливу на довкілля [6].

Теоретичні моделі впливу децентралізації на сталий розвиток варіюються від економічних до соціальних та екологічних підходів. Економічні моделі акцентують увагу на підвищенні ефективності використання ресурсів та стимулюванні інвестиційної активності. Соціальні моделі розглядають децентралізацію як механізм розширення можливостей громад у вирішенні соціальних проблем та сприянні соціальній згуртованості. Екологічні моделі підкреслюють важливість місцевого управління природними ресурсами та відповідального ставлення до екологічних питань. Усі ці моделі демонструють багатогранність децентралізації як механізму, що сприяє досягненню сталого розвитку шляхом інтеграції економічних, соціальних та екологічних інтересів на всіх рівнях управління.

Децентралізація, як уже було зазначено, є багатоаспектним явищем, здатним впливати на різні сфери суспільного життя. Однак, її економічний вимір заслуговує на особливу увагу, адже саме економічні аспекти децентралізації визначають здатність держави забезпечити довготривалий та збалансований розвиток. Фінансова децентралізація та пов'язаний із нею процес перерозподілу ресурсів між центральними та місцевими органами влади виступають важливими складовими цієї складної системи, оскільки створюють передумови для економічного зростання регіонів, підвищення їхньої конкурентоспроможності та формування стійкої економічної бази.

Фінансова децентралізація відіграє вирішальну роль у забезпеченні економічного зростання регіонів, оскільки саме вона визначає спроможність місцевих органів влади самостійно керувати фінансовими ресурсами та ефективно їх використовувати. У межах концепції сталого розвитку фінансова децентралізація стає інструментом, що дозволяє регіонам підвищувати свою економічну активність, зміцнювати інфраструктуру та сприяти соціальному благополуччю місцевого населення. Відповідно, значення фінансової децентралізації полягає в розширенні фінансової автономії регіонів, що сприяє створенню сприятливих умов для інвестицій, розвитку малого та середнього бізнесу, а також підвищенню конкурентоспроможності регіональної економіки.

Механізми перерозподілу фінансових ресурсів між центром і регіонами є ключовими елементами фінансової децентралізації. До них належить передача частини державних доходів, таких як податки, збори та інші обов'язкові платежі, на місцевий рівень. Такий підхід дозволяє регіонам не лише розпоряджатися власними доходами, а й розробляти та реалізовувати місцеві програми розвитку, враховуючи специфіку та потреби кожного регіону. Важливим аспектом цього процесу є запровадження прозорих та ефективних механізмів фінансового контролю, що забезпечують підзвітність місцевої влади та оптимальне використання бюджетних коштів [7]. Таким чином, фінансова децентралізація виступає базисом для зміцнення фінансової самостійності регіонів, сприяючи їхньому економічному зростанню та сталому розвитку в цілому.

Децентралізація відіграє вагомий роль у підвищенні ефективності використання ресурсів, оскільки вона сприяє оптимізації управління на місцевому рівні та створює умови для більш раціонального розподілу економічних благ. Аналіз економічних

ефектів децентралізації свідчить про те, що перенесення повноважень та ресурсів від центрального до регіональних рівнів дозволяє більш точно враховувати специфіку місцевих потреб, що, у свою чергу, сприяє підвищенню ефективності використання ресурсів. Місцеві органи влади, володіючи кращим розумінням локальних проблем та можливостей, приймають обґрунтовані рішення, спрямовані на підвищення продуктивності, стимулювання економічної активності та забезпечення стабільного розвитку регіонів.

Оптимізація розподілу ресурсів у рамках децентралізації відбувається за рахунок більш гнучкого управління фінансовими, людськими та матеріальними ресурсами. Місцеві органи влади більш оперативно реагують на зміну економічної ситуації, ефективно перерозподіляючи ресурси для вирішення найбільш актуальних проблем. Відповідно, децентралізація сприяє підвищенню ефективності управління, дозволяючи застосовувати індивідуальні підходи до кожного регіону, що позитивно впливає на загальну економічну стабільність та розвиток.

Вплив децентралізації на розвиток малого і середнього бізнесу (МСБ) є одним із найяскравіших прикладів її позитивного економічного ефекту. Надання місцевим органам влади повноважень у сфері економічної політики сприяє створенню сприятливих умов для розвитку МСБ, включаючи поліпшення регуляторного середовища, доступу до фінансових ресурсів та інфраструктури. Децентралізація дозволяє місцевій владі розробляти цільові програми підтримки підприємництва, надавати податкові пільги та стимулювати інноваційну діяльність. У результаті, МСБ стає каталізатором економічного зростання, сприяючи створенню робочих місць, збільшенню доходів населення та формуванню конкурентоспроможної економіки [3]. Таким чином, децентралізація, підвищуючи ефективність використання ресурсів та сприяючи розвитку підприємництва, стає ключовим чинником забезпечення сталого економічного розвитку.

У процесі впровадження децентралізації виникають численні виклики, які суттєво впливають на ефективність цього процесу. Однак, попри потенційну користь децентралізації, існують також проблеми та ризики, які перешкоджають її реалізації та негативно позначаються на загальному соціально-економічному розвитку. Розуміння цих проблем є необхідною умовою для їх подолання та забезпечення успішної децентралізації. У Таблиці 2 наведено аналіз основних проблем і ризиків, пов'язаних із процесами децентралізації, а також можливі наслідки їхнього ігнорування.

Таблиця 2

Проблеми та ризики децентралізації

Проблема / Ризик	Опис	Можливі Наслідки
Нерівномірний розподіл ресурсів	Децентралізація може призвести до дисбалансу у розподілі фінансових та матеріальних ресурсів між регіонами, особливо в умовах слабкої економічної бази деяких територій.	Поглиблення соціально-економічної нерівності, загострення регіональних диспропорцій та виникнення напруженості між регіонами.
Недостатня компетентність місцевих органів влади	Місцеві органи влади можуть не мати достатнього рівня професійної підготовки та досвіду для ефективного управління фінансовими та адміністративними ресурсами.	Неефективне управління, помилки в прийнятті рішень, марнотратство ресурсів та зниження якості наданих публічних послуг.

Проблема / Ризик	Опис	Можливі Наслідки
Ризик корупції	Передача значних повноважень на місцевий рівень може збільшити ризик корупційних дій, особливо у випадках відсутності належного контролю та прозорості в діяльності місцевих органів влади.	Підрив довіри до місцевого самоврядування, нецільове використання коштів, посилення корупційних практик та зниження ефективності управління.
Політична нестабільність	Децентралізація може стати причиною виникнення політичної нестабільності через суперечки між центральною та місцевою владою щодо розподілу повноважень та ресурсів.	Ускладнення управління на державному рівні, підрив єдності держави, посилення регіональних конфліктів та сепаратистських тенденцій.
Відсутність єдиної стратегії	Відсутність чіткої національної стратегії децентралізації може призвести до хаотичних та непослідовних реформ, що ускладнить їхнє впровадження та досягнення позитивних результатів.	Неефективна реалізація децентралізаційних заходів, зниження їхнього впливу на економічний та соціальний розвиток, зростання розчарування серед населення.

Сформовано авторами [8-11].

Децентралізація, хоча й спрямована на підвищення ефективності управління та зміцнення регіонального розвитку, несе в собі значні ризики. Нерівномірний розподіл ресурсів, недостатня компетентність місцевих органів влади, ризик корупції, політична нестабільність та відсутність єдиної стратегії стають суттєвими перешкодами на шляху досягнення цілей децентралізації. Для того, щоб уникнути негативних наслідків та забезпечити успішну реалізацію децентралізаційних реформ, необхідно розробити комплексні заходи, спрямовані на мінімізацію цих ризиків та підвищення ефективності процесів децентралізації.

Висновки

Децентралізація є важливим елементом політики сталого розвитку, здатним суттєво вплинути на економічне зростання, соціальну стабільність та екологічну збалансованість держави. Децентралізація, шляхом передачі повноважень і ресурсів на місцевий рівень, сприяє формуванню ефективних інституційних структур, оптимізує управління ресурсами та стимулює розвиток малого і середнього бізнесу. Завдяки фінансовій автономії, регіони отримують можливість впроваджувати цільові програми, орієнтовані на задоволення конкретних місцевих потреб, що підвищує ефективність використання ресурсів та сприяє гармонізації економічних, соціальних і екологічних інтересів.

Однак процес децентралізації супроводжується низкою проблем та ризиків, які перешкоджають досягненню її позитивних ефектів. Серед них слід виокремити нерівномірний розподіл ресурсів, недостатню компетентність місцевих органів влади, ризик корупції та політичну нестабільність. Для забезпечення успішної реалізації децентралізаційних реформ необхідно розробити ефективні механізми, спрямовані на

подолання цих викликів. Зокрема, варто запроваджувати програми навчання та підвищення кваліфікації для представників місцевого самоврядування, впроваджувати прозорі механізми фінансового контролю та сприяти узгодженню національної та регіональної політик.

Загалом, децентралізація має потенціал стати потужним інструментом сталого розвитку, сприяючи підвищенню економічної активності, зміцненню місцевого самоврядування та забезпеченню більш справедливого розподілу благ у суспільстві. Для цього необхідно забезпечити збалансований підхід до впровадження децентралізаційних процесів, враховуючи особливості кожного регіону та створюючи умови для ефективного використання їхнього потенціалу в інтересах усього суспільства.

Список використаних джерел

1. Кравчук, О. Ю., Матвієнко, Л. В. Перспективи та шляхи реалізації процесу децентралізації. 2023. // [Електронний ресурс] – Режим доступу держави. http://app.nuoua.od.ua/archive/71_2023/71_2023.pdf#page=28
2. Bedrynets, M. Фінансова децентралізація в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку. 2021. Scientific Notes of Ostroh Academy National University, "Economics" Series. № 21 (49). С. 48-55.
3. Пігуль Н.В., Люта О.В. Зарубіжний досвід проведення децентралізаційних реформ. Глобальні та національні проблеми економіки. 2022. Вип. 9. С. 685-689.
4. Радченко, О., Любченко, Н., Козенко, Р. Децентралізація як механізм європеїзації системи територіальної організації влади країни. Актуальні питання у сучасній науці. 2024. № 5 (23).
5. Bedrynets, M. Фінансова децентралізація в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку. Scientific Notes of Ostroh Academy National University, "Economics" Series. 2021. № 21 (49). С. 48-55.
6. Пустовіт, А., Токарева, Л. Децентралізація як шанс держави підняти сталий розвиток регіонів або країна без периферій. Галицький економічний вісник. 2020. № 62(1). С. 84-90.
7. Лопушинський, І. П., Філіппова, В. Д., Плющ, Р. М. Механізми забезпечення сталого розвитку територіальних громад в умовах децентралізації влади в Україні. Вісник Херсонського національного технічного університету. 2022. № 4 (83). С. 154-160.
8. Семко, В. Проблеми та ризики децентралізації влади в Україні: огляд експертної думки. Просторовий розвиток. 2024. № 7. С. 562-576.
9. Горбатюк, М. Реформа децентралізації в Україні: проблеми здійснення в умовах суспільної кризи. Політичні дослідження/Political Studies: Український науковий журнал. 2021. № 1. С. 22-40.
10. Орловська, Ю. В., Кірюхін, Р. О. Децентралізація влади в Україні: проблеми та перспективи розвитку. Економічний простір. 2021. № 172. С. 87-92.
11. Лавриненко, Г. А., Константин-Василе, Ц. Децентралізація в Україні: перспективи та ризики. Регіональні студії. 2022. № 30. С. 7-10.